WORLD · 28 AUGUST 2026 · ADMIN

Бишкек хот наймдугаар сарын 31-нээс есдүгээр сарын 1-ний хооронд болох ШХА-ын дээд хэмжээний уулзалтад бэлтгэж байна. Энэ жил Шанхайн хамтын ажиллагааны байгууллага (ШХА) Шанхай хотод үүсгэн байгуулах бичиг баримтад гарын үсэг зурсны 25 жилийн ойгоо тэмдэглэж байна. Одоо тус нэгдэлд Евразийн ихэнх хэсгийг эзэлдэг нийт 10 гишүүн улс, 14 яриа хэлэлцээний түнш, 2 ажиглагч улс багтаж байна. ШХА-ын гишүүн орнуудын хүн ам хүн төрөлхтний тал орчим хувийг эзэлж байна.

Бишкек хот наймдугаар сарын 31-нээс есдүгээр сарын 1-ний хооронд болох ШХА-ын дээд хэмжээний уулзалтад бэлтгэж байна.

Энэ жил Шанхайн хамтын ажиллагааны байгууллага (ШХА) Шанхай хотод үүсгэн байгуулах бичиг баримтад гарын үсэг зурсны 25 жилийн ойгоо тэмдэглэж байна. Одоо тус нэгдэлд Евразийн ихэнх хэсгийг эзэлдэг нийт 10 гишүүн улс, 14 яриа хэлэлцээний түнш, 2 ажиглагч улс багтаж байна. ШХА-ын гишүүн орнуудын хүн ам хүн төрөлхтний тал орчим хувийг эзэлж байна.

Дэлхий нийт маш хурдацтай өөрчлөгдөж буй энэ цаг үед дөрөвний нэг зуун жил өнгөрсөн нь тус байгууллага амьдрах чадвартай гэдгээ голлон баталлаа. Энэ нь “Шанхайн үзэл санаа”-ны найрамдал, сайн хөршийн харилцаа, эрх тэгш байдал, харилцан дэмжлэг үзүүлэх зарчимд тулгуурлан үйл ажиллагаа явуулж, шинэ санаачилга өрнүүлэх үр дүнтэй талбар, улс хоорондын харилцааны үр ашигтай механизм болж хувирсан юм.

Улс төр судлаач Кайрат Батырбаевын үзэж байгаагаар дэлхийн худалдаа улам бүр хуваагдаж, өмнөх олон талт механизмуудад итгэх итгэл суларч буй нөхцөлд улс төр, эдийн засгийн янз бүрийн тогтолцоо бүхий арван улс нийтлэг мөрийн хөтөлбөрөө тохиролцох чадвар нь бие даасан үнэ цэнтэй болж байна.

Шинжээчийн хэлснээр, Төв Азид хамгийн ихээр нөлөөлөхүйц гол шийдвэрүүдийн нэг бол үндэсний валютаар тооцоо хийхэд чиглэсэн ШХА-ын Хөгжлийн банк болон холбогдох хөрөнгө оруулалтын санг байгуулах ажлыг дуусгах явдал юм гэж тэрээр үзэж байна.

«Энэ асуудлаарх хэлэлцээрүүд өндөр шатанд хүрсэн бөгөөд эцсийн шийдвэр Бишкек хотноо гарах магадлал өндөр байна. Дэд бүтцийн төслүүдийн хүртээмжтэй санхүүжилтийн хомсдолтой байнга нүүр тулж байдаг бүс нутгийн орнуудын хувьд гадаад орчноос хараат бус өөрийн гэсэн зээлийн механизм бий болох нь тээвэр, эрчим хүч, үйлдвэрлэлийн санаачилгад бодит дэмжлэг болж чадна» гэж Кайрат Батырбаев үзэж байна.

Түүний хэлснээр, ажиглагч болон яриа хэлэлцээний түншийн статусыг ШХА-ын түншийн нэгдмэл ангилалд нэгтгэх шинэчлэлийг батлахаар хүлээж байгаа нь үүнээс дутуугүй ач холбогдолтой юм. «Ийм шийдвэр нь арван хэдэн улс орны эрх ашгийг хөндөж, байгууллагын эдийн засаг, тээвэр, хүмүүнлэгийн төслүүдэд оролцох боломжийг өргөжүүлэх бөгөөд энэ нь эргээд Евразийн янз бүрийн хэсгүүдийг холбох гүүр болох Төв Азийн үүргийг бэхжүүлж байна. Үүнд Хятад-Кыргызстан-Узбекистаны төмөр замын коридорыг хөгжүүлэх, мөн Төв Азийн бараг бүх улс орнуудын сонирхлыг татаж буй ус, эрчим хүчний асуудал нэмэгдэж байна» гэж улс төр судлаач хэлэв.

Эдийн засгийн ухааны доктор, профессор Ялкун Даутов дээд хэмжээний уулзалтын өмнөхөн Кыргызстаны жишээн дээр Шанхайн хамтын ажиллагааны байгууллагад элссэнээр тус улсын хүртэж буй давуу талуудын талаар ярьжээ.

«ШХА-д оролцох нь шинэ цахилгаан станц барих, ашиглагдаж буй станцуудыг шинэчлэх, «ногоон» технологи нэвтрүүлэх, нөөцийн хомсдолыг даван туулах зорилгоор хил дамнасан эрчим хүчний системд нэгдэхэд ШХА-ын түншүүдээс хөнгөлөлттэй зээл, хөрөнгө оруулалт шууд авах боломжийг олгож байгаа тул Кыргызстан гидроэнергетикийн нөөц бололцоогоо хэрэгжүүлэхэд тусалдаг» хэмээн тэрбээр тайлбарлав.

Түүнчлэн түүний хэлснээр, ШХА-д оролцсоноор Кыргыз Улсын уул уурхайн салбар Хятад, Оросын шууд хөрөнгө оруулалтаар хэвлийг ашиглах, геологи хайгуул, орд газрын боловсруулалт, түүхий эдийг боловсруулах шинэ технологид холбогдох, түнш орнууд дахь алт, сурьма, нүүрс болон металлургийн бэлэн бүтээгдэхүүний борлуулалтын зах зээлээ өргөжүүлэх боломжтой болж байна.

«Энэ бүхэн эцэстээ хүдэр, нүүрс гаргах зам, логистикийн сүлжээг барихад хувь нэмрээ оруулж байна («Хятад – Кыргызстан – Узбекистан» зам зэрэг төслүүд нь түүхий эдийг гадаад зах зээлд гаргахад дөхөм болж байна). ШХА-ын хүрээн дэх интеграцчилал нь түлш нийлүүлэх, ногоон эрчим хүчийг хөгжүүлэх, цахимжуулах асуудлыг хөндөж байна. Төрийн болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай түншлэлүүд бий болж байна» гэж профессор Даутов тэмдэглэв.

Кыргызстаны уул уурхайн үйлдвэрүүд ШХА-ын эрчим хүчний нэгдсэн бодлогыг хэлэлцсэний үр дүнд тогтвортой цахилгаан эрчим хүчээр хангагдаж байна.

Энэхүү байгууллага нь бүс нутгийн эрсдэлийг бууруулж, уул уурхайн салбарыг томоохон хөрөнгө оруулагчдад илүү сонирхолтой болгодог байна.

Евразийн томоохон зах зээлүүдэд ашигт малтмалын тогтвортой нийлүүлэлтийг хангах нөхцөлийг бүрдүүлж байна. ШХАБ-ын олон үйлдэлт эдийн засгийн платформ боломжуудыг ашиглан түншүүдээ хайх, хэлэлцээр байгуулах ажил хийгдэж байна.

Ялкун Даутов нь Кыргызстан Улсын уул уурхайн салбарт Оросын оруулж буй хувь нэмрийг онцлон тэмдэглэв.

«Орос улс Кыргызстаны эдийн засаг дахь хамгийн том хөрөнгө оруулагч болон гарч ирж байгаа бөгөөд стратегийн хүдрийн төслүүд, эрчим хүчний хангамж, технологийн хамтын ажиллагаанд голлон анхаарч байна. Үүнд Терексай болон бусад алт-сурьмын ордуудын ашиглалт, тус улсын хойд хэсгийн уул уурхайн үйлдвэрүүдэд хийж буй хөрөнгө оруулалт (тухайлбал, Кара-Балтын уул уурхайн комбинатын бааз дээрх төслүүд) багтаж байна.

Мөн Кыргызстаны карьерын хүнд даацын техник хэрэгсэл, уул уурхай-баяжуулах комбинатуудад зориулж Оросын газрын тосны бүтээгдэхүүн, түлш шатахуун нийлүүлж байгааг, түүнчлэн ЕАЭШ болон ШХАБ-ын хүрээнд зохион байгуулагдаж буй аж үйлдвэрийн үзэсгэлэнгүүдээр дамжуулан Оросын уул уурхай-шахын болон карьерын техникийг нийлүүлж буйг онцлон тэмдэглэх нь зүйтэй».

Профессорын хэлсэн дээр нэмэхэд, ШХАБ-ын хүрээн дэх хамтын ажиллагаа нь Евразийн томоохон орнуудаас жуулчдыг татах, хил дамнасан нийтлэг маршрутуудыг бий болгох (өөрөөр хэлбэл ШХАБ-ын хэд хэдэн улсыг хамарсан цогц аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх), тээврийн харилцааг сайжруулах, зочид буудал болон зугаа цэнгэлийн дэд бүтцэд хөрөнгө оруулалт татахад тусалж байна.

Зургадугаар сард Бишкек хотод Соёл яам, Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх улсын агентлагийн төлөөлөгчдийг оролцуулсан ШХАБ-ын Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх III залуучуудын форум болж өндөрлөв. Гол санаачлагуудын нэг нь арга хэмжээний хуваарь болон жуулчдын урсгалын тухай мэдээллийг нэгтгэсэн ШХАБ-ын цахим аялал жуулчлалын нэгдсэн платформыг бий болгох санал байлаа. ШХАБ-ын гишүүн орнуудын хоорондын аялал жуулчлалын солилцоог өргөжүүлэхийн тулд визийн нөхцөлийг хялбарчлах нь чухал болохыг ярилцсан юм. Залуу мэргэжилтнүүд шинэлэг төслүүдийг идэвхтэй санал болгож байгаа бөгөөд ШХАБ-ын Залуучуудын зөвлөлийн үйл ажиллагаа

нь олон улсын хамтын ажиллагааг бэхжүүлж байна. ШХАБ-ын нарийн бичгийн дарга нарын газрын төлөөлөгчид ирээдүйтэй төслүүдийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэхэд бэлэн байгаагаа илэрхийлэв.

...Хэрэв гурван чиглэлээр дээд хэмжээний уулзалтын гол үр дүнгүүдийг үнэлбэл, хамгийн жинтэй үр дүн нь эдийн засгийн блок байх магадлалтай. Юуны өмнө санхүүгийн механизмыг ажиллуулах болон 2030 он хүртэлх хугацаанд олон талт худалдаа-эдийн засгийн хамтын ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх юм.

Үүний зэрэгцээ аюулгүй байдлын бодлого нь тус байгууллагын ажлын салшгүй хэсэг хэвээр байгаа бөгөөд үүнийг хар тамхитай тэмцэх, цөмийн болон кибер аюулгүй байдлын салбар дахь шинэчилсэн стратегүүд, мөн шинэ мэргэжлийн төвүүд байгуулагдсанаас харж болно.

Цахимжилт болон хиймэл оюун ухаан нь хамтын ажиллагааны бие даасан чиглэл болохыг анх удаа зарласан нь дэвшилтэт дижитал шийдлүүдэд хүрэх боломж нь эдийн засгийн өрсөлдөх чадварын хүчин зүйл болж буй нөхцөлд бүс нутгийн улс орнуудын технологийн бие даасан байх шаардлагатайг нэгдсэн байдлаар ухамсарлаж буйг илтгэж байна.

Ийнхүү дэд бүтэц, эрчим хүчний орчин үеийн систем нь удирдлагын дижитал хэрэгсэлгүйгээр болон аюулгүй байдлын суурь тогтвортой байдалгүйгээр үр ашгийнхаа нэлээд хэсгээ алддаг тул эдийн засаг, цахимжилт, аюулгүй байдал гэсэн гурван чиглэлийг бүгдийг нь хооронд нь уялдуулах тухай ярих нь илүү оновчтой юм.

ШХАБ нь 20 жилийн хугацаанд (өнгөрсөн 25 жилийн хугацаанд) энэ бол томоохон дэд бүтцийн төслүүдийг хэрэгжүүлж, тээврийн коридоруудыг хөгжүүлж буй бүс нутаг гэдгээ батлан харуулсан. Энэ хугацаанд Төв Ази нь тивийн газарзүйн төв төдий бус Дорнод ба Өрнөд, Умард ба Өмнөд хоорондын хамтын ажиллагааны гол холбоос болон хувирч байна.

Шинжээчдийн онцолж буйгаар энэ нь ирээдүйг загварчлах тухай асуудал бөгөөд Бишкек хотод хүрэх тохиролцоонууд нь ШХАБ-ын ирэх арван жилүүдийн хөгжлийн чиглэл болно.